

vagy Samuról, a vértesszőlősi ősemberéről. A művelődéstörténet, a művészettörténet, az irodalmi értekezés, a földrajzi és a természettudományos barangolás, „a régmúlt időkben való csavargás” egyszerre van jelen e lírai hangvételű képeskönyvben.

Képeskönyvről lévén szó, meg kell említeni a kötet gazdag képanyagát. A nagy táblákon a festmények részletgazdag reprodukciói mellett művészi fotókban is gyönyörködhetünk. Általuk nemcsak a jelenbe pillanthatunk be, hanem a már-már elfeledett múltba is. Régen volt fotográfusmesterek nagyságát, művészi érzékét hirdetik például a hortobágyi életképek, amikor a duhaj pásztorok mulatozását kapták lencsevégre, vagy amikor lírai koc-

kákon rögzítették az erdélyi szász asszonyok templomi menetét.

A kötet fejezeteit Csontváry Kosztka Tivadar két remeke, a *Baalbek* és a *Selmecbánya* fogja közre. E két festmény mintegy keretbe foglalja a témákat, melyek mind-mind egyenként egy hatalmas kép részletei – s e nagy kép nem más, mint a haza. Nem a földrajzi értelemben vett Magyarország, sokkal inkább a szívrünkbe vésett hazafogalom. A szerzőt dicséri, hogy vállalja s leírja – mert ez ugye manapság nem divatos –, számára „mit rejt e táj”, e kincsekben bővelkedő világ.

ILLÉS ANDREA

(*Magyar Könyvklub, Budapest, 2002,*
288 oldal, 6500 Ft)

Művészet

Sobri – ponyvafilm

Ha a *Sobri – ponyvafilm* történetét kéne röviden elmondani, zavarba jönnénk. Mert szólhatna ez a film például Répa Rozi tragikus szerelméről a veszélyes életű szegénylány iránt. Lehetne osztályharcos

hevíletű, bemutatathatná a jobbágyi lét elviselhetetlenségét és Sobri bosszúját dezertálás miatt halálra vesszőzött öccséért. Lehetne a fő témája Milfáit Ferkó hűsége és az „amerikai” útról szőtt tervei. Miért nem valósul meg egyik sem? Mert hiszen itt a magyar népi mitológia talán egyetlen igazán filmre való, te-

hát eladható, akciódús rétegéről van szó, amelyben megvan a kosztümös műfajokhoz illő történetiség, lévén társadalmi konfliktus üledéke, és amely ráadásul már a 19. században megért egy ponyvafeldolgozást; igaz, laza, balladisztikus irányút.

Kínos olyan kézenfekvő alapigazságot hangoztatni, hogy drámai műben, kivált kommerszben mindennek oka és következménye van, jó esetben több is. Egy jelenetnek attól van súlya, attól fogunk emlékezni rá, hogy megmagyaráz valamit, egyben tovább is lendíti a történetet. Itt viszont minden jelenettel csak szaporodnak a kérdések. Például: Antónia kisasszony, a Sobri-legenda majdani megörökítője miért siet olyan lázasan Bécsből – azon kívül, hogy unja Bécsot? És amikor a Bakonyban végre történik vele valami említésre méltó, ezt miért utólagos elbeszéléséből kell megtudnunk? Miért kell a kisasszonynak abban a veszprémi kocsmában kajtatnia betyárok és újabb Sobri-hírek után, ha úgysem derít ki semmit? Mennyi pénzük lehet Sobriéknak? Hova lett az a láda, amelyet még a film közepe táján szereztek; hogyan és mikor sikerült úgy a nyakára hágni, hogy a végén már az áttelelés is gondot okoz? Hányan vannak Sobriék? Egy jól megcsinált kalandfilmben még a kilótt golyókat is illik számon tartani. Itt a perzekutorokat a fenti kérdések helyett kizárólag az foglalkoztatja, hogy hány éves a kapitány,

mintha széplelkű fruskák volnának ők is. És így tovább.

Mielőtt csaknem az összes jelenetet sorra szapulnánk, azért valljuk be az igazság kedvéért, hogy a *Sobri* eredetileg tévésorozatnak indult, és ez, ha nem is menti, legalább magyarázza azt a kielégítetlen várakozást, amely egy félperces filmajánlóknak természetes célja, de száz percen képtelen inkorrekttség. Mintha kizárólag a sorozatot akarná beharangozni. Sajnos nemcsak az összképpel, hanem az egyes jelenetekkel is hasonló a baj: a sok ballaszt. Legszembetűnőbbek az operatőri manírok: az összevissza keringés-kóválygás, a vad ráközelítések, többnyire egy-egy arcra, amelyen akkor épp semmi különös nem látható, mindez sokszoros sebességgel. Bizonyos szereplők szintén fölgyorsítva, talán a komikum kedvéért. Vagy olyanfajta kérkedő kunsztok ezek, mint a betyároknál a parádés fokossuhogtatás? Mindkettőben lehet valami. A nyilván nevezetesnek szánt, de indokolatlan párbajban a rendező vissza is pörgeti Sobri és ellenfele egy-egy mozdulatát, vagyis háromszor látjuk ugyanazt. Előre, vissza, megint előre. A régi, híres betyárok nyilván tökéletes virtuozitás birtokában fitogtatták a látványos pluszt; ahol viszont a mesterkedő a kiadott feladatot sem tudja értelmezni, ott semmi helye művészi kísérleteknek.

A végső számvetésben tán nem is marad több az egészből néhány

pluszpontnál. Például mesélőként Törőcsik Marit látni is, hallani is jó; neki elhinnék bármikor, hogy nem színész, sőt hogy még be sincs kapcsolva a kamera. Szerencséjére a sztoriba nem kellett belebonyolódnia. Eperjes Károly is magasan kiemelkedik a filmből. A tapasztalt, bölcs Milfait messze jelentékenyebb alak Sobrinál. Csak azt kívánhatjuk Szarvas Attilának is, hogy dolgozzon néha jobb produkciókban. Amint az ő Sobrijában a női nézők találhatják meg speciálisan női számításukat, úgy a Bíró (a sztori szerint Répa) lányok szépsége is besorolható a film fő érdemei közé. Eljátszaniuk nemigen volt mit, ikerpárként így, együtt az összetéveszthetőség lenne a kézenfekvő szerepük, de csak a néző téveszti őket össze. Röviden: mintha rendezés helyett minden az entrópia uralkodna. A rendező (Novák Emil) mintha előre tudta volna, hogy rólunk, hálátlan nézőkről nem érdemes ennél jobb véleményt kialakítania.

KISS PÉTER

(*Megafilm*)

TATAI ERZSÉBET:

Művészettörténeti ismeretek

A vizuális kultúra, a művészettörténet hazai szakirodalmában igen kevés az olyan könyv, amely közérthe-

tően, világosan, ám mégis kimerítő szakmai alaposággal és a legújabb tudományos eredményeket figyelembe véve képes széles nyilvánosságot megszólítani, és a vizuális kultúrát, a képzőművészet légszélésebben értelmezett produktumait a művészetkedvelő közönség számára bemutatni. Az Enciklopédia Kiadó egyik újdonsága, Tatai Erzsébet *Művészettörténeti ismeretek* című, igen szép kiállítású, gazdagon illusztrált, remek tipográfiájú és átlátható, könnyen kezelhető struktúrájú könyve éppen az előbb hiányolt kiadványok – nem éppen hosszú – sorát gazdagítja.

Tatai Erzsébet könyvének egyik fő erénye, hogy szakít a művészettörténet-írás azon máig ható hagyományával, amely csak egy időrendi skálára felfűzve tudja áttekinteni a művészet egészét. A *Művészettörténeti ismeretek* című kötet ezzel szemben hat tematikus, ugyanakkor a hagyományos ágazati felosztást követő fejezetre osztva a témát, a fejezeteken belül olyan funkcionális megközelítést alkalmaz, amelyben „csak” rejtett időrend érvényesül, meghagyva azt a lehetőséget, hogy olyan új értelmezési szempontok jöjjenek létre, amelyeket nemcsak az elsődlegesnek szánt célközönség tagjai, tehát a közoktatásban tanuló diákok, hanem még a szakmabeliek is sikerrel hasznosíthatnak.

Az egyes fejezetek nem épülnek szorosan egymásra, mégis érdemes